

korist in uporabnost naravne geografije itd. Sledi bogat seznam literature z mnogimi deli, ki podrobneje obravnavajo teme, uvrščene v knjigo.

Celotno knjigo dopolnjujejo številne ilustracije. Vrsta diagramov, blokdiagramov, profilov in kart nazorno ponazarja obravnavane pojave. Tudi črnobeke fotografije so smiselno vključene v tekst. Prikazujejo reliefne oblike, vegetacijske tipe, profile prsti, posledice naravnih nesreč itd. Med fotografijami so zanimivi portreti nekaterih znanih naravoslovcev, npr. Darwina, Davisa, A. Pencka itd. Obilo podatkov vsebujejo številne preglednice. V njih niso le številke, temveč tudi podatki o skupinah prsti, morfografskih conah na Zemlji, o tipih jezerskih kotanj itd.

Avtor je pri obravnavi naravnogeografskih značilnosti pokrajine gotovo naredil korak naprej. Vključil je številna nova dognanja, do katerih so se medtem dokopali naravoslovci. Skozi knjigo se odraža skrb avtorja, da bi čim bolj vzročno povezal dogajanja v pokrajini. V tem stremljenju gre tu in tam morda celo predaleč. Bralec postane npr. pozoren, ko zasledi razprostranjenost prsti po svetu (po ameriški sedmi aproksimaciji) v poglavju o podnebnih osnovah, medtem ko se poglavje o prsti pojavi v četrtem delu knjige. Verjetno bi bilo lahko vse o prsteh združeno v tem poglavju, saj v pedogenezi poleg podnebja deluje še vrsta drugih vplivov.

Knjiga predstavlja nov tip učbenika obče fizične geografije, s pridom jo bodo lahko uporabljali vsi, ki jih zanima ta snov.

F. Lovrenčak

Problemy kompleksnoj geografii. Izdatel'stvo Kazanskogo universiteta. Kazan 1985, str. 188.

Knjiga je pravzaprav zbornik, ki vsebuje različne prispevke članov tatarske podružnice geografskega društva Sovjetske zveze. Poleg njenega znanstvenega programa obravnavajo sestavki problemske strani fizične geografije, zlasti geomorfologije in klimatologije, večjo pozornost pa namenjajo tudi vprašanjem ekonomske in medicinske geografije, varstvu narave in etnografiji. Zanimiv je torej že izbor prispevkov, ki posegajo na zelo različna področja geografije, kar je pravzaprav značilna poteza publikacij, ki izhajajo v manjših republikah in pokrajinah SZ, zlasti baltičskih; tokrat se s tem srečujemo pri geografih tatarske avtonomne oblasti, kar je zanimivo seveda tudi za nas.

Toda zgolj zaradi tega o knjigi verjetno ne bi poročali, saj je v njej vrsta specifičnih in tudi ožje teritorialnih člankov. Našo pozornost je pravzaprav pritegnil naslov zbornika, kajti o kompleksni geografiji v Sovjetski zvezi ni veliko slišati, čeprav teoriji geografske vede posvečajo tam veliko pozornosti. Žal se je tudi tokrat pokazalo, da naslovi zbornikov večkrat zavajajo, saj se za imenitnimi naslovi skrivajo včasih zelo različni in zelo enostranski prispevki, ki imajo malo skupnega.

V omenjenem zborniku so seveda članki, ki so iz tega ali drugega razloga zanimivi tudi za nas, še posebno tisti, ki so vsebinsko širši ali metodološko pomembni, npr. zaradi uporabe kvantitativnih metod. Tak je prispevek o kvantitativnem prikazu asimetrije rečnih dolin in njihovih pobočij, članek o ciklonski in anticiklonski aktivnosti ter njuni vlogi v atmosferi severne polute, nadalje članek o modeliranju dinamičnih sistemov naseljevanja prebivalstva pa tudi prispevek o problemih kompleksnega proučevanja teritorialnih transportnih sistemov. Toda na zbornik ne opozarjamo zaradi tega, pač pa zavrlo dveh prispevkov, zaradi prvega z naslovom *Problemy proučevanja strukture geosistemov*, ki so ga sestavili trije avtorji (R. G. Huzeev, I. M. Paramanov in A. G. Stepin), še bolj pa zaradi drugega z zelo značilnim naslovom *Enotna teorija geografskega polja (Edinaja teorija geografičeskogo polja)*, ki sta ga napisala A. M. Trofimov in N. N. Soloduho. Na slednjega želimo posebej opozoriti, saj je zaradi njega naslov publikacije do neke mere sploh upravičen.

Članek je izrazito teoretske narave in to temeljne, ker se posredno nanaša na geografijo kot celoto, pravzaprav na njen skupni predmet. O posameznih teoretskih vprašanjih geografije sta avtorja že doslej pisala, tokrat pa sta problematiko razširila na vprašanje enotnosti in kompleksnosti geografske znanosti sploh, čeprav le posredno, ko načenjata vprašanje njene predmetne enotnosti. Posamezni sovjetski geografi so podobna vprašanja na ta ali drug način sicer že doslej načenjali, npr. Sauškin, Smirnov, Sočava in drugi. Tokrat pa je ideja širše izpeljana, saj sega, vsaj posredno, tudi na področje, kjer je dualizem sovjetske geografije takorekoč apriorno »utemeljen«. Gre namreč za znani postulat, takorekoč aksiom, da zaradi principialno drugačnih zakonitosti narave in družbe ni upravičena skupna obravnava enih in drugih procesov. Zdi se, da spremembe, če smemo sploh tako reči, prinaša sistemsko gledanje na predmet geografije in s tem teoretsko poglobljanje geosistema, vendar ne le v pomenu naravne pokrajine, temveč tudi kulturne, po sovjetski terminologiji torej landšafta in socio-ekonomskega sistema v njem. Do nadaljnjih korakov sicer še ni prišlo, toda teoretična razmišljanja posameznih sovjetskih geografov gredo v to smer, kakor v zadnjem času kažejo zlasti razglabljanja o geoprostoru, geosistemu in sedaj o geopolju, o katerem poleg nekaterih drugih sovjetskih geografov govorita tokrat tudi Trofimov in Soloduho. Bistvo njunih izpeljav je v tem, da sta teorijo polja iz fizike aplicirala na geografijo ter poudarjata, da njen predmet — geosistem — sestavlja enotno geografsko polje, čeprav združuje zelo različne zakonitosti gibanja materije, od fizikalnih in kemijskih do bioloških in socioloških, kar skupno ne ustvarja le vsote teh zakonitosti kot komponent, temveč bistveno nekaj specifičnega.

Avtorja najprej utemeljujeta, zakaj ne govorita o enotni teoriji geografskega prostora—časa, temveč o enotni teoriji geografskega polja (geopolja). Poudarjata njegovo bistvo, namreč njegovo raznovrstnost (nehomogenost). Naglašata, da je z geosistemom treba pojmovati relativno avtonomno celokupnost medsebojno povezanih naravno-teritorialnih in socio-ekonomskih komponent, ki jih medsebojno povezujejo tokovi materije, energije in informacij. Osnovna naloga sodobne geografije naj bi bila zato po njunem mnenju v kompleksnem pristopu pri proučevanju »za naš čas posebnega procesa soodnosov človeka z naravnim okoljem v prostorsko-časovnem aspektu«. Medsebojna učinkovanja različnih komponent naravnega okolja ustvarjajo prostorsko sfero součinkovanja, v kateri se lastnosti spreminjajo od točke do točke. Pri tem je prostorska sfera (tu jo avtorja reducirata na naravno) tesno povezana s socialno, tehnogeno sfero, obe pa ustvarjata kompleks zapletenega geografskega prostora raznovrstnih geografskih komponent, kjer prostorski procesi ustvarjajo posebne prostorske strukture. Avtorja omenjata, da sta prostor podobno pojmovala sicer že Hagerstrand in Bunge, vendar brez posebnega vidika o njegovi raznovrstnosti. Zaključujeta, da je »geografski prostor tista struktura stran geografskega polja, ki izraža celokupnost odnosov koordinacije in podaljševanja sobivajočih raznovrstnih stanj (geosituacij) tega polja«, medtem ko je »geografski čas tista struktura polja, ki odraža celokupnost teh odnosov in stanj, ki si v tem polju sledijo.« Iz teh izvajanj so razvidna tudi strukturna razmerja med geoprostorom, gečasom in geopoljem.

Glede na koncepcijo nehomogenosti geopolja, ki jo avtorja posebej razvijata, poudarjata, da lastnosti geobjektov opredeljuje struktura prostor—čas in obratno, da prostor—čas opredeljuje lastnosti teh objektov. Ne gre torej za prednost enega ali drugega. V tem pogledu ustrezajo njune predstave Rodomanovemu pozicijskemu principu (1979). S tem v zvezi avtorja razlikujeta teritorialni položaj geobjektov in geografski položaj, kar v bistvu ustreza našemu razlikovanju med geografsko lego in geografskim položajem. Avtorja se ob tem ne ustavljata le pri principu teritorialnosti, temveč tudi pri principu »geografičnosti« in principu obdajajočega sosedstva.

Prispevek je vsekakor zanimiv poskus teoretsko utemeljiti enotni predmet geografskega raziskovanja in tudi razločke glede geosistema, geoprostora—časa in geopolja, kakor ga avtorja miselno razvijata. Vrednost razprave ni le v preciziranju enotnosti geografskega predmeta, kakor ga prinaša pojmovanje o geopolju, temveč posredno tudi enotnosti geografije, čeprav avtorja tega posebej sploh ne omenjata; za sovjetske razmere je to vendarle še prezgodaj.

Darko Radinja

B. A. Manak, Metodika ekonomiko-geografskih isledovanij. Izd. »Universitetskoe« Minsk, 1985, s. 155.

Nekaterim slovenskim geografom znana Bronislava Adolfovna Manak iz Minska je napisala zanimiv priročnik za študente, v katerem jih seznaja z načinom dela v ekonomski geografiji. Priročnik naj bi študentom pomagal, da bi se usposobili za samostojno znanstveno raziskovanje na področju »socialno-ekonomske geografije«.

Zanimivo je, da avtorica uporablja izraz »ekonomska geografija« le dvakrat; v naslovu in v uvodu, ko navaja naziv predmeta na geografski fakulteti v Minsku. Povsod drugod govori o socialnoekonomski geografiji (omenja, da obstaja tudi oblika: ekonomska in socialna geografija), ki naj bi proučevala »prostorsko organiziranost družbe ter oblikovanje in razvoj prostorskih socialno-ekonomskih sistemov (TSES)«. Objekt proučevanja vključuje »prostorske komplekse proizvodnih sil v njihovi celovitosti z naravnimi pogoji in viri, poselitvi in konkretnimi načini proizvodnje« (str. 5). Po mnenju B. A. Manakove socialno-ekonomska geografija združuje elemente geografije, ekonomije in sociologije. Malo naprej (str. 6) govori o nujnosti tesnega sodelovanja tudi z naravoslovnimi panogami. Ker gre očitno za pomembne premike v gledanju na cilj in način geografskih proučevanj v Sovjetski zvezi, naj bodo na tem mestu naštet glavne naloge socialno-ekonomskih raziskovanj, kot jih opredeljuje Manakova:

- proučevanje zakonitosti oblikovanja, razvoja in razmestitve TSES;
- vrednotenje pogojev in dejavnikov, ki vplivajo na razvoj in razmestitev TSES, njegovih podsistemov in elementov;
- proučevanje součinkovanja med geografskim okoljem, proizvodnjo in prebivalstvom;
- znanstveno zasnovano rajoniranje; izdelava predlogov za optimizacijo in povečanje učinkovitosti delovanja posameznih elementov TSES;
- proučevanje prebivalstvenih problemov, oblikovanja optimalnega sistema poselitve in gospodarne izrabe delovne sile;
- proučevanje poselitvenih pogojev in opredelitev ukrepov za njihovo izboljšanje;
- proučevanje geografskih razlik v pogojih, ravni in značaju življenja prebivalstva ter iskanje ukrepov za izravnavo socialnoekonomskih parametrov v različnih delih države;
- izdelava znanstvenih osnov prostorske organizacije življenja socialistične družbe za cilje načrtovanja;
- proučevanje ekološkega delovanja proizvodnje in prebivalstva na naravno okolje.

Obravnavanje sistema: družba — proizvodnja — naravno okolje (ki je grafično prikazan na naslovni strani!) kot nujnosti za razumevanje vloge družbenogeografskih elementov, »pogojuje ekologizacijo sodobne socialno-ekonomske geografije« (str. 8). Kdor pobliže pozna sorazmerno močno »provincialnost« Minska kot posle-